

Panorama knih

Manifesty ruského symbolismu*

Již tři publikace věnované dokumentům ruského symbolismu sestavili a vydali pedagogové brněnské univerzity Simona Koryčánková a Pavel Klein. V projektu chtějí studentům rusistiky i dalším zájemcům přiblížit programově vyhraněnou formu evropského symbolismu – uměleckého směru, který představoval a dosud představuje jednu z dominantních etap světové kultury. Autoři se domnívají, že u nás bohužel stále neexistuje dostatečné povědomí o jednotlivých variantách tohoto směru v Rusku, a snaží se uvedený nedostatek alespoň částečně zmírnit.

V první části (Poezie) se ve dvou úvodních studiích zabývají procesem vzniku ruské moderny; stručně vymezují její základní znaky i specifčnost a věnují se jejím nejvýznamnějším představitelům (D. S. Merežkovskij, V. Ja. Brjusov, K. D. Balmont, Z. N. Gippiusová, V. I. Ivanov, A. Bělyj). Následují originální texty manifestů, seřazené chronologicky podle data jejich vydání. Tvůrci těchto prohlášení byli většinou sami básníci, kteří tak vedle hledání svého estetického programu nabízeli čtenářům i bezprostřední aplikaci hlásaných tezí prostřednictvím vlastní tvorby.

Druhá část (Umění) přináší další soubor manifestů ruského symbolismu (V. Solovjov, K. D. Balmont, Z. N. Gippiusová, A. Bělyj, A. A. Blok, V. I. Ivanov, V. Ja. Brjusov), řazených opět chronologicky a v originálním znění. Součástí výboru je rovněž úvodní studie pojednávající o estetických, filozofických a kulturních souvislostech jednotlivých textů.

Zatím poslední třetí publikace (Divadlo) shrnuje cenné materiály týkající se formování symbolismu v ruské Thálii. Divadelní vliv symbolistního hnutí v Rusku se projevil zejména v samotném subjektivně zbarveném inscenačním procesu, čímž se ruský symbolismus proměnil ve specifický fenomén s nepochybnitelným významem. Představy básníků o divadelním tvaru zůstávají

uchovány právě v manifestech a prohlášeních, které mohou i dnes přinést nové impulzy těm, kteří o tomto typu divadla přemýšlejí.

Stejně jako ve svých předchozích pracích snažili se autoři i tentokrát v přepisu originálů v maximální míře zachovat jejich původní podobu. Všechny svazky obsahují podrobnou výběrovou bibliografii.

Odkaz symbolismu je i v současnosti stále živý a stává se významným inspiračním zdrojem mnoha novodobých artefaktů. Je proto škoda, že u nás dosud neexistuje dostatečné povědomí zejména o východoevropských tendencích tohoto výjimečného uměleckého směru. Manifesty ruského symbolismu I., II., III. se pokoušejí tuto mezeru alespoň částečně zacelit. Studenti rusistiky na vysokých školách i další zájemci o ruskou kulturu dostávají nyní šanci seznámit se nezprostředkovaně s dosud nepublikovanými materiály a prohloubit tak své vědomosti o této dodnes málo známé etapě ruského písemnictví. Nezbyvá než se těšit na pokračování tohoto slibného a potřebného projektu a popřát jeho autorům hodně tvůrčího elánu a chuti do další společné práce.

J. KRYSŤÁNKOVÁ

* Koryčánková, S.- Klein, P. Manifesty ruského symbolismu I. Poezie. Brno: MU, 2002. 151 s.

Koryčánková, S.- Klein, P. Manifesty ruského symbolismu II. Umění. Brno: MU, 2003. 130 s.

Koryčánková, S.- Klein, P. Manifesty ruského symbolismu III. Divadlo. Brno: MU, 2004. 144 s.

Brünner Beiträge zur Germanistik und Nordistik, Band XVIII *

Poděkování za vědeckou i pedagogickou činnost a blahopřání k významnému životnímu jubileu jazykovědce a vynikajícího pedagoga Otto Hájka, dlouholetého člena Ústavu germanistiky, nordistiky a nederlandistiky FF MU v Brně, jsou věnována úvodní slova osmnáctého ročníku sborníku *Brünner Beiträge zur Germanistik und Nordistik*, Band XVIII.

V prvním příspěvku se *Christiane Thim-Membry* z Univerzity v Řezně zamýšlí nad otázkou nedávné reformy pravopisu v němčině, která vyvolala řadu diskusí i v odborných kruzích. Ve svém pojednání se věnuje nejasnostem ve stanovení kritérií pro psaní velkých a malých písmen a psaní zvlášť nebo dohromady, jež patří k nejvíce diskutováním jevům nové reformy německého pravopisu (např. für Jung und Alt, sitzen bleiben).

Kontrastivní analýze je věnována většina jazykovědných příspěvků. Problematikou chyby v lexikální oblasti se zabývá *Karsten Rinas*, dnes již známá osobnost v oblasti česko-německé srovnávací jazykovědy. Na četném korpusově podloženém jazykovém materiálu velmi podrobně rozpracovává otázku sémantické divergence a kolokace na příkladu českého slovesa *řešit* a jeho různých způsobů překladu do němčiny s přihlednutím zejména k idomaticitě a stylistické akceptabilitě. Rozhovor (interview) v časopise s odborným zaměřením si pro srovnávací analýzu vybrala *Jiřina Malá*. Vedle stručné charakteristiky tohoto žurnalistického textu je v článku podána podrobná jazyková strukturně stylistická srovnávací analýza dvou rozhovorů na odborné téma: v českém časopise *Týden* se známým psychiatrem a v německém časopise *Der Spiegel* s významným představitelem molekulární biologie. V závěru autorka shrnuje výsledky analýzy a představuje zásadní tendence vývoje jazykové stránky tohoto typu rozhovoru v němčině i češtině. Stále stoupající zájem o výzkumné projekty v oblasti lexikální složky jazyka podtrhuje *Iva Kratochvílová*, jež ve svém příspěvku blíže osvětluje pojem „kolokace“, přičemž zvláštní pozornost věnuje pohledům kontrastivní lexicologie a upozorňuje na jejich význam nejen pro lexikografii, ale i pro proces osvojování cizího jazyka. Kontrastivní přístup si pro svoji lingvistickou analýzu zvolila i *Věronika Kotlíková*, která se ponořila do problematiky slovo tvorby, pro niž jsou v němčině velmi typickým jevem slova složená a jež pro českého mluvčího představuje jejich překlad značné obtíže. Pro své konfrontativní bádání si zvolila recipročně přeložená beletristická díla dvou současných autorů: Mi-

chal Viewegh (*Výchova dívek v Čechách – Erziehung von Mädchen in Böhmen*) a Günter Grass (*Žabí lamento – Unkenrufe*), v nichž vyhledává, popisuje a kategorizuje německá kompozita a ukazuje, jakými jazykovými prostředky jsou překládána do češtiny. Metafoře v moderním pojetí se věnuje *Anna Mikulová*. Těžiště příspěvku tvoří analýza jazykového materiálu z hlediska metaforiky, vyjádření hodnocení a persuasivních strategií. Zkoumaný jazykový materiál byl vybrán z německých a českých internetových stránek a novinových článků z oblasti zdravotního pojištění. Kontrastivním pohledem na strukturně sémantické shody a rozdíly mezi českými a německými frazeologizmy obsahujícími jako komponentu barvu (*etw. schwarz auf weiß bekommen/haben/besitzen – dostat/mít něco černé na bílém*) se zabývá *Jana Hofmannová*.

Jaromír Zeman nabízí ve svém příspěvku velmi zajímavou analýzu jazykového materiálu publicistického stylu (titulky z populárního německého časopisu *Der Spiegel*), pro něž je charakteristickým aspektem aliterace jako jeden z nejdůležitějších stylistických prostředků posilujících zejména poetickou funkci jazyka. Dospívá k názoru, že tento stylistický prostředek je na stránkách časopisu využíván spíše pro „tržní účely“, tedy ke zvýšení počtu čtenářů a tím zvýšení nákladu; zájem o jazyk jako takový nestojí u autorů na prvním místě.

Analýze slovní zásoby odborného jazyka (zemědělská ekonomie) je věnován článek *Vlastimily Ptáčnickové*, přičemž excerptovaný jazykový materiál ukazuje, že v odborných textech výše uvedené oblasti z hlediska charakteru vyjadřovacích možností dominují jednoznačně nominální struktury.

Několik literárněvědných pojednání je věnováno pražské německy psané literatuře. Nové pohledy na jazykovou stránku díla Franze Kafky nabízí ve svém příspěvku *Boris Blahak*, který v něm charakterizuje zvláštní jazykový fenomén v Praze na počátku 20. století, jímž je pražská němčina a v níž Kafka svá díla píše. K charakteristickým aspektům této jazykové varianty řadí Blahak používání regionalismů, vliv češtiny, vlivy dialektů a hovorových prvků němčiny, zvláštní kapitolu věnuje míšení vlivů v ob-

lasti kompozit a deminutiv, jmenuje také řadu příkladů dokladujících odklon od standardní varianty němčiny v deklinaci. Jazykové analýze je podroben manuskript Kafkova románu „Der Proceß“ a zaměřuje se v ní na regionalismy. Dospívá mimo jiné k závěru, že je zde zejména v oblasti lexika silně zastoupen vliv jihoněmeckého jazykového prostředí (tzv. „rakousko-bavorský“ vliv). Dokladem o neutuchajícím zájmu literární vědy o pražskou německy psanou literaturu je vysoce informativní příspěvek *Michela Reffeta*, v němž autor poskytuje odborně komentovaný přehled nejnovějších publikací k tomuto literárnímu fenoménu. Méně známou představitelku neoromantického literárního hnutí „Jung-Prag“, mladých německy píšících autorů počátku 20. století, kterou je Hedda Bauer, přibližuje čtenářům *Eva Vondálová*. Autorka zde popisuje „literární“ vztah Sauerové k E. M. Rilkeovi, se kterým se seznámila již během jeho studia v Praze. Romantickým osvícením textu jsou ukázky z osobní korespondence obou literátů.

Zajímavý pohled do historické sémantiky nabízí *Vlastimil Brom* prezentací poměrně rozsáhlé ukázky jazykové analýzy provedené na veršovaném německém překladu české Dalimilovy kroniky. Překlad pochází ze čtyřicátých let 14. století. Zainteresovaný čtenář zde získá řadu informací vztahujících se k historicko-sémantickým specifikům pozdní střední horní němčiny užívané v českých zemích.

Aleš Urválek se ve své studii zabývá vymezením pojmů „Aufklärung“ a „Gegenaufklärung“. Z velkého množství nejrůznějších impulzů, které německé osvícenství absorbovalo, se zaměřuje na kritické proudy uvnitř osvícenství, jež dokumentuje na pozicích Hamannových a Herderových a vyzdvihuje především Hamannovo zdůraznění významu smyslové zkušenosti, přírody a citu oproti jednoznačné absolutizaci rozumu. Autor podává ucelený dějinný přehled chápání uvedených pojmů v různých literárních obdobích a zaměřuje se především na dobu po II. světové válce, kdy se zvláště od sedmdesátých let minulého století prosazuje nový náhled na osvícenství.

Petr Štědroň představuje ve svém příspěvku dílo známé německé autorky střední generace, již je Dea Loher. V současné době patří tato autorka k velmi známým a úspěšným představitelkám dramatické tvorby, její divadelní hry jsou uváděny v celé Evropě.

Sborník přináší celou řadu aktuálních jazykovědných a literárněvědných studií a tak si zajistí širokou čtenářskou obec a poskytne nové podněty k další badatelské činnosti.

V. JANÍKOVÁ

* Masykova Univerzita Brno, 2004, 305 s.

Sborník o vědeckém odkazu Arna Nováka *

V prvních říjnových dnech roku 2000 se v Brně konala dvoudenní konference o díle profesora Filozofické fakulty MU Arna Nováka (1880-1939), posledního rektora Masarykovy univerzity před jejím uzavřením nacisty. Konferenci pořádala Filozofická fakulta spolu s Ústavem pro českou literaturu AV ČR. Nedávno vydaný sborník otiskuje převážnou část přednesených příspěvků spolu s několika statěmi, které na konferenci nezazněly a byly zaslány dodatečně. Do sborníku přispělo celkem 27 autorů z domácích i zahraničních vědeckých a vysokoškolských pracovišť.

Knihu otevírá krátký příspěvek, jehož autor Eduard Petřů odpovídá na otázku, proč Arne Novák nedocenil většinu děl z humanistické a renesanční etapy dějin naší literatury. Novákovým vztahem k baroku, jeho rolí v rehabilitaci tohoto období a pokroky poválečné barokologie se zabývají Michaela Horáková a Libor Pavera. Řada příspěvatelů si všímá Novákova vztahu k jednotlivým osobnostem naší literární minulosti, což je okruh téměř nevyčerpatelný, uvážíme-li, kolik článků, kritik a delších studií Novák za svůj poměrně krátký život napsal. Účastníci konference se zabývali Novákovým hodnocením Komenského (Hana Bočková), Háлка v konfrontaci se známým negativním úsudkem Macharovým (Jana Vrajová), Zeyera (Drahomíra Vlašínová), Theera